

УДК 94(477) «1941/1945»

ДОРОБОК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК ЗАСІБ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ З МОБІЛІЗАЦІЇ ДУХОВНИХ СИЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ЧАС ВІЙНИ 1941 – 1945 рр.

Оксана ЦЕБРО

кандидат історичних наук,

молодший науковий співробітник відділу української філології ННДІУВІ

***Анотація.** У статті розглянуто використання творчого спадку Тараса Шевченка радянською пропагандою в період війни 1941 – 1945 рр. У той час твори поета видавались великими накладками. Шевченківська тематика використовувалась у засобах масової інформації, пропагандистській літературі, наочних матеріалах. Її активно досліджували науковці. Радянські пропагандисти звертали особливу увагу на яскраво виражене національне забарвлення Шевченкового доробку. Цей аспект творчості поета виявився потужною ідеологічною зброєю, спрямованою на піднесення патріотичних почуттів та активізацію населення на збройну боротьбу проти загарбників.*

***Ключові слова:** Тарас Шевченко, Кобзар, поет, шевченківські роковини, книжка-метелик, плакат.*

НАСЛЕДИЕ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО КАК СРЕДСТВО СОВЕТСКОЙ ПРОПАГАНДЫ ПО МОБИЛИЗАЦИИ ДУХОВНЫХ СИЛ УКРАИНСКОГО НАРОДА ВО ВРЕМЯ ВОЙНЫ 1941 – 1945 гг.

Оксана ЦЕБРО

кандидат исторических наук,

младший научный сотрудник отдела украинской филологии ННИИУВИ

***Аннотация.** В статье рассматривается использование творческого наследия Тараса Шевченко советской пропагандой в период войны 1941 – 1945 гг. В то время произведения поэта издавались большими тиражами. Шевченковская тематика использовалась в средствах массовой информации, пропагандистской литературе, наглядных материалах. Её активно исследовали ученые. Советские пропагандисты обращали особое внимание на ярко выраженный национальный оттенок поэзии Т. Шевченко. Этот аспект творчества поэта оказался мощным идеологическим оружием, направленным на подъем патриотических чувств и активизацию населения на вооруженную борьбу против захватчиков.*

***Ключевые слова:** Тарас Шевченко, Кобзарь, поэт, годовщина Шевченко, книжка-мотылек, плакат.*

SOVIET POWER EXPLOITATION OF TARAS SHEVCHENKO'S IMAGE AND HERITAGE FOR THE UKRAINIAN PEOPLE'S SPIRITUAL POWER MOBILIZATION DURING THE WAR OF 1941'S – 1945'S

Oksana TSEBRO

Candidate of Historical Sciences,

junior research associate of Ukrainian Philology Department of NRIUSWH

Annotation. *The article considers the use of Taras Shevchenko's image and creative heritage by the Soviet propaganda during the war of 1941's – 1945's. At that time the poet's works had a large circulation. Shevchenko's thematic was used in mass media, propaganda literature and visual materials. It was actively studied by the scientists. The Soviet propagandists successfully exploited pronounced national coloration of Shevchenko's artistic heritage. This turned to be the powerful ideological arms directed to intensification of patriotic feelings and increase of public involvement in the armed struggle against the invaders.*

Key words: *Taras Shevchenko, Kobzar, poet, Taras Shevchenko's anniversaries, book - butterfly, poster.*

Геніальність Тараса Шевченка полягає в тому, що рядки з його творів, писаних майже два століття тому, з плином часу не втрачають актуальності. У своїх віршах поет виступав проти разючої несправедливості у суспільстві, сучасником якого він був. У той же час його поезія просякнута невичерпною любов'ю до рідної, однак пригнобленої України та незламною вірою у її щасливе майбутнє. Незважаючи на те, що обурення поета було спрямоване насамперед проти кріпосницького ладу та абсолютної влади російських царів, його творчість дає можливість проводити безліч аналогій із сучасністю, що робить її надзвичайно актуальною і дотепер. Особливо гостро влучність Шевченкового слова відчувається в часи соціальних потрясінь. Це помітило й радянське керівництво, яке використало доробок поета для підтримання моральних сил українського суспільства та активізації народу на збройну боротьбу проти загарбників у період німецько-радянської війни 1941 – 1945 рр.

Після вторгнення німців на територію УРСР у 1941 р. влада намагалася використати український патріотизм для воєнної мобілізації. В офіційній пресі широковживаним стає словосполучення

«великий український народ». З перших днів війни газетні статті апелюють до українського історичного минулого. На слуху знову з'являються імена суто українських національних героїв – Данила Галицького, Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького та ін. Особливу увагу пропагандистська машина радянської влади звертає на постать Тараса Шевченка [1, 56].

Прикметно, що до війни в свідомості радянського суспільства формувався образ Кобзаря винятково як виразника потреб пригнобленого класу, борця за соціальну справедливість. Певною мірою це була спроба поставити творчість надто популярного в Україні поета на службу радянській владі. Проте із поширенням реальної військової загрози радянські функціонери згадали про Шевченка-патріота, поборювача інтересів українського народу.

Протягом війни радянська пропагандистська машина вдало використовувала традицію відзначення шевченківських днів. Жодні роковини Кобзаря, незважаючи на складні умови воєнного часу, не були залишені поза увагою.

В ці дні постаті Т. Шевченка присвячували шпальти періодичних видань.

Риторика публікацій була покликана зіграти на патріотичних почуттях українського народу, словами поета читачів закликали до боротьби проти гнобителів.

Ім'я митця згадувалося не лише у пресі. 8 – 11 березня 1942 р. радіостанція ім. Т. Шевченка в Саратові, радіостанція в Москві, а також Всесоюзне та республіканське проводове радіо включили до своєї програми літературно-музичні композиції на шевченківську тематику. Радіостанції транслиували твори «Жіноча доля», «Шевченкіана», «Тарас Шевченко – патріот» та ін.

У березні 1942 р. урочистості, присвячені пам'яті Т. Шевченка, відбулися у прифронтових районах країни – Ворошиловградській області (Луганщина), частинах Донеччини та Харківщини.

Особливо ретельно до відзначення шевченківських роковин готувалися у Ворошиловграді. Викладачі та студенти відновленого у лютому 1942 р. Ворошиловградського педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка організували у військових частинах, містах та селах області шевченківські лекторії, на яких проводили бесіди про життя і творчість поета, декламували його вірші тощо.

5 березня у Ворошиловграді, в приміщенні обласної бібліотеки ім. М. Горького, відкрилася літературно-художня виставка, присвячена поету. На виставці експонувалися численні фотокопії світлин і художніх ілюстрацій до творів та життя митця, копії різноманітних документів, автографів Шевченка, репродукції його картин, літературні доробки різних років видання. Також при бібліотеці працював консультативно-методичний центр для лекторів та агітаторів, який забезпечував їх необхідними матеріалами та творами Кобзаря.

10 – 11 березня у навчальних закладах та установах культури Ворошиловградської області відбулися літературні ранки, на яких демонстрували кращі студентські та учнівські твори, присвячені поету. У м. Серго (Стаханів), незважаючи на ворожий обстріл, відбулися багатолюдні збори на честь Т. Шевченка.

У самому Ворошиловграді поета вшанували 10 березня. Урочистості розпочалися ввечері у приміщенні міського театру. Сцену прикрасили українські рушники, у центрі висів убраний рушниками портрет Т. Шевченка. У святкуванні взяли участь державні діячі, військовослужбовці, представники культури, зокрема відомі поети. Також були присутні кінорежисер О. Довженко та письменник і фронтовий кореспондент А. Головко.

Захід було відкрито урочистим співом «Заповіту», який підхопили понад тисяча осіб. У межах програми святкування відбулося декламування патріотичних віршів поетами О. Левадою, П. Усенком, М. Шереметом, О. Новицьким, а також урочистий концерт. Зі сцени пролунали твори Т. Шевченка, покладені на музику: «Реве та стогне Дніпр широкий», «Думи мої», «Ой, літа орел», «Три шляхи», а також його улюблені народні пісні. На завершення концертної програми було показано театралізовану виставу «Дума дніпровських партизанів». Все, що відбувалося в залі у прямому ефірі, потім у запису транслиували усі радіостанції Радянського Союзу протягом тижня.

Визначною подією став виступ на заході О. Довженка. Письменник та кінорежисер у притаманній йому манері пристрасно закликав вшанувати пам'ять Великого Кобзаря, який надихав

український народ на боротьбу проти ворога. Щоправда, цей патріотичний виступ радянська преса оминула своєю увагою. Це викликало сумніви щодо того, чи мала взагалі місце ця подія у Ворошиловградському святкуванні роковин поета. Однак нещодавно українським дослідникам вдалося підтвердити те, що полум'яна промова таки була виголошена О. Довженком у Ворошиловграді [4, 5].

10 березня 1942 р. пам'ять Т. Шевченка за участю українських представників вшановували також у Воронежі. Було проведено урочисті збори бійців, командирів, політпрацівників Південно-Західного фронту, на яких був присутній маршал Радянського Союзу С. Тимошенко, доповідачем виступав письменник О. Корнійчук [8, 106]. Також на захід завітали інші відомі українські радянські письменники: В. Василевська, М. Бажан, А. Малишко, І. Ле, А. Шиян.

З великим розголосом урочистості, присвячені шевченківським роковинам, проходили в евакуації. Так, 1942 р. в Уфі поета вшановували на сесії АН УРСР, Спілки радянських письменників України. На заході виступили знані письменники, діячі культури та науковці П. Тичина, М. Рильський, Л. Булаховський, П. Козицький, П. Попов, С. Маслов та ін. [2, 136 – 138].

Наступного, 1943, року в Уфі до шевченківських днів було заплановано масштабні заходи. Організацією урочистостей опікувалася Академія наук УРСР, Спілка радянських письменників України, Спілка радянських композиторів України. Шевченківська сесія 1943 р. тривала два дні.

9 березня 1943 р. о 19 годині в приміщенні Уфимського будинку Червоної

Армії відбулося перше засідання. Зі вступним словом виступив академік П. Тичина. На засіданні радянські вчені оприлюднили результати своїх шевченкознавчих розвідок. Зокрема, кандидат філологічних наук М. Плісецький прочитав доповідь на тему «Патріотизм в поезії Шевченка», а дослідник І. Пільгук розглянув вплив Т. Шевченка на культурно-громадське життя в Західній Україні [3, 14 – 37].

Виступи науковців продовжилися на другому засіданні сесії, що розпочалася наступного дня о 10-й ранку. Свої доповіді, присвячені творчості Кобзаря, виголосили вчені Л. Булаховський, К. Трохименко, М. Ткаченко.

Того ж дня о 20-й годині в приміщенні Великого залу Башкирського Раднаркому розпочалося третє засідання сесії. Відкрив засідання президент Академії наук УРСР академік О. Богомолець. На цьому заході виступали українські письменники П. Тичина, М. Рильський, Ю. Яновський, С. Кудаш, Д. Гафштейн та ін. Завершилися святкування шевченківських днів в Уфі урочистим концертом. Поезії Т. Шевченка, покладені на музику, виконували артисти Башкирського державного академічного театру опери та балету [6].

1944 р. відзначалося 130-річчя з дня народження митця. Святкування пройшли вже у звільнених містах України. У Київському театрі опери та балету відбулися урочисті збори, які відкрив П. Тичина. З доповіддю на зборах виступав М. Рильський. І вже традиційно відбувся концерт, до програми якого увійшли музичні твори, написані на вірші Т. Шевченка [7, 722].

Варто наголосити, що в роки війни значно активізується увага до

шевченківської тематики серед дослідників. Українські вчені-літературознавці, поети, письменники активно долучилися до дослідження та популяризації творчого доробку поета. Серед них М. Рильський, Л. Булаховський, П. Попов, М. Ткаченко та ін.

У центрі шевченкознавчих досліджень було розкриття патріотичного значення спадщини Кобзаря. Це, зокрема, праці М. Рильського «Тема Батьківщини в творчості Пушкіна, Міцкевича і Шевченка» (1942 р.), П. Тичини «Гнів Тараса Шевченка» (1942 р.), Д. Косарика-Коваленка «Войовниче життя Тараса Шевченка» (1943 р.), І. Назаренка «Співець свободи слов'янських народів» (1943 р.), О. Білецького «Шевченкові роковини 1945 року» та «Шевченко і наші дні» (обидві 1945 р.). Дослідники були обов'язковими доповідачами на шевченківських урочистостях.

У воєнний період відбувається переосмислення творчості поета. Радянські пропагандисти, журналісти, письменники наголошують на непримиренності Т. Шевченка із будь-якими гнобителями. Творчість поета, спроектована на події Вітчизняної війни, набирає нового звучання. Підвищена увага до віршованих рядків, у яких поет висловлює своє обурення засиллям іноземців в Україні, насамперед німців, формує образ Кобзаря-провісника, який ще століття тому передбачав небезпеку, що насувалася з боку підступних німців.

Архівні документи зберегли матеріали доповідей, що надходили в ЦК КП(б)У, в яких ретельно виписані уривки з творів Т. Шевченка, де зустрічаються згадки про німців. Очевидно, такі матеріали використовувалися з пропагандистською метою [5].

Красномовною видається передмова П. Тичини до «Кобзаря», виданого в роки війни: «Особливо одна сьогодні дорога нам риса творчості Шевченка, це його постійна недремність до ворога свого народу і, зокрема, недремність до хитрощів німців. Всі ці Енгельгарди, Бенкендорфи, Дубельти й барони фон Корфи та інші, що їх густо насаджували царі як поміщиків та урядовців, були найлютіші мучителі українського народу, вороги його волі й культури. О, якими запеклими ворогами волі й свободи українського народу виявились тепер нащадки Бенкендорфів – різні Геббельси, Розенберги й Кохи на чолі з своїм звіроподібним Гітлером» [9, 4].

Постать Кобзаря в роки війни активно використовували у своїх творах митці-сучасники тих подій. До шевченківської тематики у віршах та прозі зверталися М. Бажан, Я. Галан, О. Корнійчук, О. Новицький, М. Рильський, Л. Смілянський, В. Сосюра, М. Стельмах, П. Тичина та ін. [8, 106].

На початку війни М. Рильський пише один із найвідоміших своїх віршованих творів «Слово про рідну матір». Поезія, що вперше пролунала в листопаді 1941 р. в ефірі радіостанції ім. Т. Шевченка в Саратові, стала одою, присвяченою Україні, в якій стверджувалася ідея незламності духу та безсмертя українського народу. У своїх віршованих рядках автор тричі звертається до постаті Великого Кобзаря, чим ніби доводить, що неможливо здолати землю, «що освятив Тарас своїми муками-ділами», «що окрилив Тарас громовозвукими словами».

В часи окупації України кобзар П. Носач складає пісню «Спиш Тарасе ти в могилі», в якій оповідає поетові про жахи фашистського панування.

А. Малишко пише поезію «Тарасові Шевченку». У вірші він переосмислює слова великого поета, передрікаючи ворогам розплату за їхні злодіяння. Цей твір А. Малишка, надрукований на листівці, поширювався на окупованій території України [2, 92 – 93].

З'являлися під час війни і творчі переробки Шевченкових поезій. Імена їх авторів переважно залишилися невідомими. Так, наприклад, серед партизанів у ворожому тилу був поширений вірш «Партизанка Катерина», який так само, як і Шевченкова «Катерина», починався словами: «Кохайтесь, чорнобриві».

Доробок Т. Шевченка широко використовувався в агітаційно-масовій літературі воєнного часу. Фронтіві газети тих часів рясніли заголовками: «Кари катам, кари!», «Нехай ворог гине!», «Не втечете і не сховаєтесь! Всюди вас знайде правда-мста!», «І вражою злою кров'ю волю окропіте!» тощо.

У роки війни з'являється багато листівок, у яких використовувались твори Кобзаря. В листівці «Наказ матері» були перефразовані слова поета:

Будь хоробрим, мій соколе, дитятко єдине,

Хай живе наша країна, нехай ворог гине!

Особливий успіх мала листівка «До земляків», яка вмщувала відомі рядки з вірша «І Архімед, і Галілей»:

І на оновленій землі

Врага не буде, супостата,

А буде син, і буде мати,

І будуть люди на землі.

1943 р. окупованими землями України поширюється листівка «Боріться – поборете», яка розповідала про ворожі злодіяння та закликала не вірити обіцянкам окупантів [2, 100 – 101].

Необхідно зазначити, що й самі твори Кобзаря мали у роки війни величезний вплив на свідомість суспільства. Просякнута патріотизмом та нетерпимістю до несправедливості, вічна поезія Т. Шевченка сама по собі була потужною ідеологічною зброєю, спрямованою проти ворога. Тому у воєнне лихоліття друком виходять нові видання творів поета. На початку 1942 р. в Уфі світ побачив «Кобзар» за редакцією М. Рильського та Н. Рибак, виданий стотисячним тиражем. Одночасно «Кобзар» виходить двадцятитисячним тиражем у перекладах російською мовою за редакцією М. Рильського і М. Ушакова. В 1942 р. «Детгиз» у Москві та Ленінграді українською мовою друкує 25-тисячним тиражем «Вибрані твори» Т. Шевченка. Тоді ж таки «Детгиз» дарує читачам збірку поезій та поем Т. Шевченка «Избранное» тиражем 50 тисяч (упорядкування й редакція В. Турганова) російською мовою, а незабаром випускає невеличку збірку творів Кобзаря «Стихи» (тираж 50 тисяч). 1943 р. в Москві видається «Кобзар» тиражем 20 тисяч примірників (упорядкування У. Кобилецького). 1944 р. таким самим тиражем друкується «Кобзар» за редакцією П. Тичини вже в Києві.

Фронтове відділення «Воєніздата» Наркомату оборони СРСР, яке обслуговувало всі українські та Перший Білоруський фронти, в серії газет «За честь Батьківщини» у визволеному Житомирі випускає п'ятнадцятитисячним тиражем збірку вибраних поезій «Сини мої» (редактор Ю. Костюк). Політвідділ Першого Українського фронту організовує фронтове видання творів поета. Виходять з друку також окремі твори Кобзаря – «Катерина», «Тече вода з-під

явора» та ін. До того ж твори Т. Шевченка друкувалися на сторінках фронткових і центральних газет, журналів, у репертуарних збірниках. На окремих тогочасних виданнях його творів стояло: «Смерть німецьким окупантам!» [2, 19 – 22].

Загалом за час війни українською та російською мовами було здійснено 14 видань творів Т. Шевченка загальним тиражем півмільйона примірників.

Потужним інструментом впливу на свідомість населення були книжечки-метелики, призначені насамперед для українських читачів, які опинилися в окупації. Вони друкувалися в Москві у 1943 р. і скидалися з літаків на окуповані українські землі. Відзначимо, що зручний формат та маленький обсяг цих видань давали можливість швидко і легко донести до читача інформацію. Кожне видання було присвячене окремому твору. «Причинна» мала 18 сторінок, «Чернець» – 8, «Сон» – 16. Кожен твір вийшов тиражем 10 тис. примірників.

Крім власне поезій Т. Шевченка, у книжечках були заховані вірші сучасних поетів, спрямовані безпосередньо проти агресора та наповнені закликами до боротьби.

Отже, коли масовий читач брався за перегляд знайомих творів, він натрапляв на несподіване. Тексти Шевченкових поезій переживувались патріотичними творами відомих радянських поетів. У поемі «Чернець», у якій Т. Шевченко прославив одного з історичних героїв українського народу Семена Палія, були заверстані поезії П. Тичини «Ми йдемо на бій», М. Рильського «Я син Країни Рад», М. Бажана «Клятва».

У книжечці «Сон» Т. Шевченка було вміщено вірш В. Сосюри «Лист до

земляків». У видання балади «Причинна» були заверстані поезії П. Тичини «Українському народові», А. Малишка «Вийшли танки з лісів» і Л. Первомайського «Пісня Тараса Бульби» [8, 106].

Цікаво, що шевченківські метелики було навіть помічено у продажу в окупованому Києві. Вихідні дані цих книжечок були цілком прийнятні для окупаційних властей («Чернець», Київ, 1942 р.; «Сон», Київ, 1943 р.), тобто вони сприймалися як перевірені й санкціоновані відповідними нацистськими інституціями видання. На обкладинці «Причинної» зазначалося: Київ, 1940 р. Таке датування теж не викликало особливої підозри.

Така форма легалізації книжечок-метеликів сприяла їх розповсюдженню [2, 115].

Окрім віршованого слова, у пропагандистській діяльності років війни вдало використовувався образ поета. Низка плакатів воєнного часу зображувала грізного Кобзаря на тлі картин воєнного повсякдення.

Найбільш відому серію плакатів на шевченківську тематику створив у 1942 – 1943 рр. відомий український художник В. Касіян. Серія складалася із 8-ми плакатів і мала назву «Гнів Шевченка – зброя перемоги». Ці плакати різні за сюжетом, однак об'єднані тим, що Т. Шевченко постає на них свідком воєнних подій (на другому плані зображуються сцени фашистських злочинів на окупованій Україні – знищення мирного населення, вивезення людей на примусові роботи до Німеччини тощо). Зображений Кобзар ніби виявляє своє обурення фашистським свавіллям. Цю серію було перевидано у формі листівок, які скидали з літаків на окупованих українських землях [1, 62 – 63].

До шевченківської тематики зверталися й такі радянські митці, як А. Різниченко, І. Кружков, О. Довгаль, М. Деревус, П. Соколов-Скала та ін.

У 1942 р. Українське видавництво при ЦК КП(б)У випустило серію агітвікон. Дев'ятнадцяте агітвікно (художник К. Агніт) було підпорядковане темі «Тарас Шевченко про німця-ката». Всі 6 малюнків мали шевченківські підтекстовки, що пояснюють зображене.

1944 р. Укрдержвидав випустив однокольоровий плакат художника І. Плещинського. Уривок з вірша Т. Шевченка, який починався зі слів «...Будяки та кропива – а більш нічого...», розрізав плакат навпіл. Угорі містився портрет самого Шевченка, а в нижній частині зображувався ворожий танк та тіла німецьких солдатів.

У 1944 р. було видано інший плакат, пов'язаний з шевченківською тематикою. Художник Д. Шавилкін зобразив у кольорі таку картину: на тлі запеклої битви стоїть дівчина-партизанка, яка ніби промовляє до ворогів Шевченковими словами: «Не втечете і не сховаєтесь! Усюди вас найде правда-мста!».

1944 р., коли Україну було звільнено від окупантів і почався складний період відбудови народного господарства, художник М. Деревус намалював плакат, у якому використав Шевченкові слова: «Оживуть степи й озера...» [2, 107 – 110]. Таким чином, художник ніби налаштовував населення на оптимістичний настрій та запевняв, що за умови наполегливої праці життя у сплюндрованій Україні невдовзі налагодиться.

Отже, у 1941 – 1945 рр. всі ресурси Радянського Союзу, що зазнав збройної агресії з боку нацистської Німеччини, були підпорядковані потребам війни.

Сфера культури і мистецтва не стала винятком. Патріотичні доробки тогочасних поетів, письменників, художників вдало використовувалися радянською пропагандою. Не менш дієвим було звернення до вже визнаних національних героїв минулого. Особливу увагу радянські пропагандисти звернули на поетів Т. Шевченка. У складні воєнні часи Шевченкове слово набирало нового звучання та особливої актуальності. Саме тому в період воєнного лихоліття вічні твори Кобзаря передруковувалися великими накладками. Шевченківська тематика використовувалася засобами масової інформації: в статтях у періодичних виданнях та радіопередачах. Тогочасні митці зверталися до доробку поета у своїх прозових, віршованих та художніх творах. До популяризації його творчості долучилися радянські вчені-літературознавці. Вони активно досліджували патріотичну складову його поезій.

Таким чином, творчість незламного духом поета-бунтаря, що, до того ж, мав «класово правильне» походження, вдало була використана радянською пропагандою. Духовний батько українського народу з його вічними творами знову став натхненником українців у боротьбі за волю і рідну землю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єкельчик С. Імперія пам'яті / С. Єкельчик. – К.: Критика, 2008. – 304 с.
2. Маркушевський П. За землю радянську Кобзар воював / Петро Маркушевський. – Одеса: Маяк, 1969. – 164 с.
3. Памяті Т. Г. Шевченка. Збірник доповідей, читаних на Шевченківській сесії АН УРСР 9 і 10 березня 1943 р. – М., 1944. – 120 с.
4. Семистяга В. Луганська Шевченкіана 1942 р. / В. Семистяга // Слово просвіти. – 2014. – № 26. – С. 5.

5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО). – Ф.1, оп. 23, спр. 451, арк. 76 – 81.

6. ЦДАГО. – Ф.1, оп. 70, спр. 149, арк. 17 – 20 зв.

7. Шевченківська енциклопедія: в 6 т. – Т. 1 / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка / Редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) та ін. – К., 2012. – 744 с.

8. Шевченківський словник: в 2 т. – Т. 1 / Редкол.: Є.П. Кирилюк (відп. ред.) та ін. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1976. – 416 с.

9. Шевченко Т. Кобзар / Т. Шевченко. – К., 1944. – 203 с.

REFERENCES

1. Yekelchuk С. Imperii pamiati / С. Yekelchuk. – К.: Krytyka, 2008. – 304 s.

2. Markushevskiy P. Za zemliu radiansku Kobzar voiuvav / Petro Markushevskiy. – Odesa: Maiak, 1969. – 164 s.

3. Pamiati T. H. Shevchenka. Zbirnyk dopovidei, chytanykh na Shevchenkivskii sesii AN URSR 9 i 10 bereznia 1943 r. – М., 1944. – 120 s.

4. Semystiaha V. Luhanska Shevchenkiana 1942 r. / V. Semystiaha // Slovo prosvity. – 2014. – № 26. – S. 5.

5. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (TsDAHO). – f. 1, op. 23, spr. 451, ark. 76 – 81.

6. TsDAHO. – f. 1, op. 70, spr. 149, ark. 17 – 20 zv.

7. Shevchenkivska entsyklopediia: V 6 t. – Т. 1 / NAN Ukrainy, In-t l-ry im. T. H. Shevchenka / redkol.: M. H. Zhulynskiy (hol.) та ін. – К., 2012. – 744s.

8. Shevchenkivskiy slovnyk: V 2 t. – Т. 1 / red.kol.: Ye.P. Kyryliuk (vidp. red.) та ін. – К.: Holov. red. URE, 1976. – 416 s.

9. Shevchenko T. Kobzar / T. Shevchenko. – К., 1944. – 203.

O. Tsebro

Soviet Power Exploitation of Taras Shevchenko's Image and Heritage for the Ukrainian People's Spiritual Power Mobilization during the War of 1941's – 1945's

Abstract

Having accepted the enemy challenge in 1941, Ukraine for several years was involved in active military operations and exhausting struggle for survival. At that time, all state resources were directed to the front needs. Arts and cultural sphere of activities of the Soviet society were not an exception. Within this framework, the question of maintenance of moral strengths of the desperate Ukrainian population under occupation, patriotic propaganda, the idea of unity in the fight against the invader and increase of the military and civilian population involvement to the armed struggle had a great importance. The creative activity of the then poets, writers and artists served to that purpose. Besides, the reconsideration of achievements of national leaders of the past took place. Their figures again were familiar to everybody, and their heritage served as a basis for the patriotic feelings intensification.

It's naturally, that during the war the Soviet propagandists and artists paid particular attention to the figure of Taras Shevchenko as a spiritual leader of the Ukrainian people. At that time, the poet and his works have been gaining in popularity. Despite the difficult wartime conditions, Shevchenko's works had a large circulation. Shevchenko's thematic was actively exploited in the mass media. The whole newspaper two-page openings and broadcasts were devoted to the poet and his creative activity. Taras Shevchenko's heritage was used in propaganda literature. Throughout the occupied Ukraine there have been spread the leaflets with the words of Shevchenko's poems and fold out books, where Kobzar's works were combined with patriotic poems of the Soviet poets of the time. The Soviet artists used the poet's words for creation of visual materials. Series of posters based on the image of Shevchenko were issued. Life and artistic heritage of Taras Shevchenko were actively researched by the Soviet scientists.